

KADIN YOKSULLUĞUYLA MÜCADELEDE MİKRO KREDİ: BİLECİK ÖRNEĞİ¹

Necati ÇİFTÇİ²
ARI⁴

Gürkan HAŞİT³

Mustafa

Sevgi GÖNÜLLÜOĞLU⁵

Rıdvan KOCAMAN⁶

Özet

Gittikçe artan gelir dağılımındaki eşitsizlikler özellikle toplumun en dezavantajlı grubu olan kadınların yoksulluğu şiddetli bir şekilde hissetmelerine neden olmaktadır. Genelde yoksulluk ve özelde kadın yoksulluğu sonucunda toplumsal sorunlara elverişli bir toplumsal yapı ortaya çıkmaktadır. İlk defa Dr. Muhammed Yunus tarafında 1970'li yılların ortalarında Bangladeş'te uygulama alanı bulan mikro kredi, son yıllarda kadın yoksulluğunu giderme amacıyla çok sayıda ülkede bir araç olarak kullanılmaktadır. Bilecik ilinde mikro krediden yararlanan kadınlara yönelik yapılan bu çalışma sonucunda mikro kredinin kadın yoksulluğunu azaltmada etkili bir araç olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mikro Kredi, Kadın Yoksulluğu, Grameen Bankası.

MICRO CREDIT FOR AGAINİST WOMEN POVERTY: BİLECİK CASE

Abstract

As a result of inequalities in income distribution, Women, the most disadvantaged group of society, feel deeply poverty. A social structure favorable to social problems emerges due to poverty in general and women's poverty in particular. For the first time, Micro credit, which has been applied by Dr. Mohammed Yunus in Bangladesh in the mid-1970s, has been used as a tool in many countries for the purpose of prevent women's poverty in recent years. In this study, women who used micro credit in bilecik were surveyed and we found that micro credit is an effective tool in reducing women's poverty.

Keywords: Micro Credit, Women Poverty, Grameen Bank.

¹ Bu makale Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi BAP Birimi tarafından desteklenen 2015-02.BŞEÜ.05-01 nolu projeden türetilmiştir.

² Doç. Dr., Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İktisat. necati.ciftci@bilecik.edu.tr

³ Prof. Dr., Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İşletme. gurkan.hasit@bilecik.edu.tr

⁴ Dr. Öğr. Üyesi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İşletme. mustafa.ari@bilecik.edu.tr

⁵ Doç. Dr., Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İşletme. sevgi.gonulluoglu@bilecik.edu.tr

⁶ Arş. Gör., Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İşletme. ridvan.kocaman@bilecik.edu.tr

1. Giriş

Son yıllarda ister gelişmiş isterse gelişmekte olan ülke olsun az ya da çok tüm ülkelerde gelir dağılımında eşitsizlikler bulunmakta ve bu eşitsizlikler zamanla daha da artmaktadır. Gelirin eşitsiz dağılımının doğal sonucu olarak kapsam ve boyutları değişmekle birlikte yoksulluk olgusu ortaya çıkmaktadır (Çelebi ve Boz, 2016: 108). Oldukça geniş ve göreceli bir kavram olan yoksulluk bu haliyle bir tanım yapılmasını da güçleştirmektedir (Gerşil, 2015:161). Günümüzde yoksulluk bir ekonomik sorun olmanın yanında sosyal, siyasal ve ahlaki boyutlarıyla birlikte ele alındığında oldukça karmaşık bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır (Kızıloğlu vd., 2012:430). Cinsiyet, eğitim, zaman, mekan, kültür gibi boyutları olan yoksulluğu tanımlamak üzere çok sayıda tanım yapılmıştır (Baktır ve Erdem, 2015: 54). En basit şekilde yoksulluk insanların temel ihtiyaçlarını karşılayamama durumu olarak tanımlanabilir. Yoksulluk kavramı açlık, yokluk, muhtaç olma, en temel insani ihtiyaçları yeterince karşılayamama, ekonomik varlık sahibi olamama, düzenli bir iş ve gelirin olmaması şeklinde de tanımlanabilir. Ancak bu tanımın bile yoksulluğu bütün boyutları ile ele aldığını söylemek mümkün değildir. Çünkü insanın kendini gerçekleştirme olanaklarından mahrum olması, toplum tarafından dışlanması, ekonomik sıkıntılar nedeniyle kendi kararlarını bağımsız bir şekilde alamaması diğer aile üyelerine veya toplumun diğer bireylerine bağımlı olması da farklı bir yoksulluk şeklidir. Nasıl bir tanım yapılacak olunursa olunsun bir boyutu ile bu tanımın eksik olacağını ifade etmek gerekir. Kısaca yoksulluk, insan onuruna ve kişiliğine yakışır bir hayat düzeyinin altında yaşama ve ekonomik olarak yetersiz olma durumudur (Seyyar, 2003). Aslında önemli olan herkesin üzerinde uzlaşabileceği bir tanım yapmak yerine yoksulluğun nedenleri ve biçimlerini araştırmaktır (Temiz, 2008:62). Dolayısıyla yoksulluk ile mücadele edebilmek için öncelikle buna neden olan faktörlerin neler olduğunun doğru bir şekilde tespit edilmesi gerekir (Topalhan ve Yeşilkaya, 2017:58, Bayat, 2015: 54).

Sosyal ve ekonomik olarak güçsüz kimseler yoksulluk sorunundan daha fazla etkilenmektedirler. Toplumun dezavantajlı gruplarının başında kadınlar, çocuklar, engelliler ve yalnız yaşayan yaşlı bireyler gelmektedir (Güzel, 2011: 81). Yoksulluk ile toplumsal cinsiyet farklılıkları, eğitimde fırsat eşitsizliği, iş hayatından dışlanmışlık gibi yoksulluğun nedenleri arasındaki ilişki dikkate alındığında, yoksullar arasında en geniş kesimin kadınlar olduğunu söylemek mümkündür (Gerşil, 2015: 161). Gelişmekte olan ülkelerde toplumsal cinsiyet eşitsizliği, toplumun kadının sosyal hayattaki yerine dair olumsuz algısı, eğitim ve iş hayatından dışlanmış olması kadınların erkeklere göre yoksulluğu daha derinden ve farklı şekillerde yaşamalarına neden olmaktadır. Yoksul kadınlar arasında en yoksul kadın grubu ise hane reisi olan kadınlardır. Özellikle hane reisi olan kadınlar çocuk sahibi veya ailenin yaşlı üyelerinin bakımından da sorumlu ise yoksulluk çok daha şiddetli bir hal almaktadır (Alptekin, 2014: 16-17, Moghadam, 2005: 28).

Yoksul kadınların bir iş sahibi olmasını sağlayarak yoksulluğun azaltılmasını hedefleyen mikrokredi temelde kadınlara yönelik geliştirilen bir araçtır. Mikrokredi geleneksel finans sisteminden kredi alması mümkün olmayan yoksul girişimcilere verilen oldukça düşük miktardaki kredilerdir. Diğer banka kredilerinden farklı olarak mikrokredi, kısa vadeli, genellikle haftalık periyotlar şeklinde geri ödemeli, düşük faizli bir kredi türüdür. Yoksullara ve çoğunlukla da kadınlara, kendileri ve ailelerinin ekonomik durumlarını iyileştirmelerine fırsat verecek şekilde gelir getirici bir serbest meslek sahibi olmalarını sağlayacak düşük miktartlı kredilerdir. Geleneksel finans sisteminin, kredi karşılığında teminat olarak gösterebilecekleri varlıkları olmayan yoksul kesimlerin erişimine kapalı olması sonucunda ortaya çıkan mikrokredide, katılımcılardan herhangi bir teminat istenmemekte ve karmaşık bir kredi verme prosedürü izlenmemektedir (Schreiner ve Colombet, 2001:339).

Mikro kredi, gelir getirici bir faaliyette bulunmak üzere iş yapma fikri olan ve küçük bir başlangıç sermayesine ihtiyaç duyan yoksullara imkân vermektedir. Sadece güvene dayanan, teminatsız ve kefilsiz küçük sermaye şeklindeki kredi, mikro kredi olarak kabul edilmektedir.

Bu çalışmada Bilecik’te mikrokredi kullanan kadınların ekonomik olarak durumlarının iyileşip iyileşmediğini tespit etmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda çalışmada önce kadın yoksulluğu kavramı ele alınmış ve kadın yoksulluğunu gidermede son yıllarda daha fazla gündeme gelen mikro kredi uygulamalarının Dünya ve Türkiye’de uygulamaları gözden geçirilmiştir. Daha sonra Bilecik’te mikro kredi kullanan kadınlara yönelik olarak anket uygulanmış ve elde edilen bulgular sonuç kısmında yorumlanmıştır.

2. Kadın Yoksulluğu ve Nedenleri

Kadın yoksulluğu kavramı 1970’li yıllarda kullanılmaya başlanan bir kavramdır. 1978 yılında ABD’de “yoksulluğun kadınlaşması” kavramı ilk defa Pearce tarafından kullanılmıştır (Pearce, 1978:28-30, McInahan; Kelly, 1999: 129). Pearce Amerika’da yoksullara yönelik yaptığı araştırmada yoksullar içinde kadınların 2/3 oranında olduğunu tespit etmiş ve kadınların II. Dünya Savaşından sonra işgücüne katılımının artmasına rağmen ekonomik durumlarının gittikçe kötüleşmekte olduğunu söylemiştir (Alptekin, 2014: 16-25, Tutar ve Alpaslan, 2017: 177, Ünlütürk, 2009: 25). Kadın ile erkek arasında, hatta kadınların kendi aralarında bile var olan yapısal eşitsizlikler bir toplumsal ve ekonomik sorun olarak kadın yoksulluğunu önemli bir sorun olarak karşımıza çıkarmaktadır.

Kadın yoksulluğu kavramı, 1995 yılında 4. Dünya Kadın Konferansı Eylem Planı’nda “Yoksulluğun Kadınlaşması” ifadesiyle ilk defa yer almıştır (Ünlütürk, 2009: s. 25). Yoksulluk sadece kadınlara mahsus bir sorun değildir, ancak toplumun dezavantajlı kesimleri arasında kadınlar yoksulluk sorununu daha derinden yaşamakta ve hissetmektedir. Yoksul olmak kadınlar açısından aynı zamanda sosyal hayatta yer bulamama ve sosyal dışlanma ile sonuçlanmaktadır (DPT, 2006: 91).

Özellikle az gelişmiş ülkelerde toplumsal cinsiyet farklılıkları, eğitimde fırsat eşitsizliği, iş hayatından dışlanmışlık, istihdam olanaklarına erkeklere göre daha az ulaşabilmeleri, sigortasız olarak enformel sektörde çalışma zorunda kalmaları ve düşük ücretlerle çalışmaları kadın yoksulluğuna neden olan temel faktörlerdir.

Kadın yoksulluğu kavramı sınıfsal, etnik kimlik ve dini veya ideolojik farklılıkları dikkate almadığı gerekçeleri ile eleştirilmektedir. Yoksulluğun kadınlaşması kavramı yoksulluğu sadece demografik bir değişkene bağlamakla aynı zamanda farklı sosyo-ekonomik kesimlerde yer alan kadınlar arasındaki farklılıkları da göz ardı etmektedir (Şener, 2009:2).

Kadın yoksulluğu ile mücadelede bir çok politika aracı geliştirilmiştir. Bu araçlar arasında en çok üzerinde durulanı ise kadınlara yönelik olan mikrokredi uygulamalarıdır. Kadınlara verilen bu şekildeki küçük destekler ile hem kadının ekonomik yönden hemde sosyal olarak gelişmesi hedeflenmektedir.

3. Türkiye ve Dünyada Mikro Kredi Uygulamaları

İlk defa Bangladeş'te uygulama alanı bulan mikrokredi, kurucusu Muhammed Yunus tarafından bir iş yaratma ve yoksulluğu hafifletme platformu olarak tanımlanmıştır. Prof. Dr. Muhammed Yunus 1974 yılında Bangladeş Chitagong üniversitesi civarında bulunan köylerdeki yoksullar üzerine yaptığı araştırmasında, bu kişilerin kişisel becerilerini kullanarak oldukça iyi işler yaptıklarına şahit olmuştur. Yunus, sanılanın aksine bu insanların yoksul olma sebeplerinin eğitimsiz, cahil veya tembel olmaları değil iş yapacak yeterli sermayeye sahip olmadıklarını tespit etmiştir. Yoksul olmaları nedeniyle ticari bankalardan teminat karşılığı kredi alamayan bu insanlar yüksek faizle tefecilerden borçlanmakta ve yarattıkları ekonomik değerler de tefecilere gitmekteydi. Bunun üzerine Yunus, tespit ettiği 42 kişiye 27 dolar vermiş, faizsiz kullanabilecekleri bu küçük krediyi diledikleri zaman ödeyebileceklerini söylemiştir. Mikrokredi fikri bu şekilde doğmuştur (Yunus 2003, 15-20). 1970'li yılların ortasında Bangladeş'te ilk uygulama alanı bulan mikrokredi, 1980'li yıllardan itibaren hızla Asya, Afrika, Amerika ve Avustralya'da yoksul kadın girişimcilere krediler veren bir program şeklini almıştır.

Birleşmiş Milletler, 2005 yılını mikrokredileri teşvik etmek amacıyla Uluslararası Mikrokredi Yılı ilan etmiş ve 2006 yılında Grameen Bank ve Muhammed Yunus, yoksulları güçlendirmeye yönelik çabaları nedeniyle Nobel Barış Ödülünü kazanmıştır (Levin, 2012: 111).

Mikro kredi, gelir getirici bir faaliyette bulunmak üzere iş yapma fikri olan ve küçük bir başlangıç sermayesine ihtiyaç duyan yoksullara imkân vermektedir. Sadece güvene dayanan, teminatsız ve kefilsiz küçük sermaye şeklindeki kredi, mikro kredi olarak kabul edilmektedir.

Yoksullara ödünç para verme amacıyla Yunus tarafından kurulan Grameen Bankası, grup kredisi yöntemine dayalı bir model olarak ortaya çıkmıştır (Esty, 2011:25).

Oluşturulan 5'er kişilik gruplar aldıkları küçük tutarlı kredilerin geri ödenmesinde birbirlerinin kefilidir. Alınan kredi kısa vadeli ve haftalık taksitler şeklinde geri ödenmekte ve her bir taksit toplam kredinin % 2'si kadar olmaktadır (Chowdhury vd., 2005: 300).

Türkiye'deki ilk mikro kredi uygulaması, 2002 yılında Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı tarafından kurulan ve bir çeşit mikro ekonomik destek işletmesi olan MAYA (Kadın Emeğini Değerlendirme) olmuştur. 1999 Marmara depreminden sonra Kocaeli'nde faaliyetine başlayan MAYA 2003 yılında İstanbul'da da mikro kredi uygulamasına geçmiştir (İstanbul Ticaret Odası, 2004).

Bir diğer mikrokredi uygulaması ise Türkiye Grameen Mikro Kredi Projesi (TGMP)'dir. 2003 yılında Türkiye İsrافی Önleme Vakfı, Diyarbakır Valiliği ve Grameen Trust'ın işbirliği ile Diyarbakır'da başlatılan TGMP, Dünya Bankası'nın 500 milyon dolar kredi desteği ve Başbakanlığın da 130 milyon dolar bütçe ayırmasıyla başlamıştır (COMCEC, 2007, Ören vd., 2012). TGMP kar amacı gütmeyen bir kuruluştur. Türkiye Grameen Mikro kredi Projesi günümüzde Türkiye'nin birçok iline dağılmış olup, faaliyet sahasını oldukça genişletmiştir (TGMP, 2012: 19).

Mikro kredinin temel özellikleri şunlardır (Çiftçi ve Akkul, 2013:126, Ceyhan, 2010:12);

-Kendi işini kurarak gelir getirici faaliyette bulunan yoksullara özellikle de kadınlara destek vermeyi amaçlamaktadır.

-kefalet, teminat ve senet gibi işlemlerinin istenmemesi nedeniyle borcu ödeyemeyenlerle ilgili icra takibi yapılmamaktadır.

-Bütün verilen krediler hizmet maliyeti de dâhil olmak üzere haftalık taksitler halinde geri ödenmektedir.

-Başlangıçta kredi alan üyeler zamanında krediyi ödediğinde ve toplantılara düzenli olarak katıldığında almış olduğu kredi limitini arttırma imkânına sahip olabilmektedir.

-Kredi verilen müşteri sürekli takip edilmekte ve gerektiği zaman farklı kredi destekleri sağlanabilmektedir.

-Kredi verilen kesim genellikle kayıt dışı sektörlerde istihdam edilen yoksul müşteri kitlesi olarak nitelendirilebilmektedir.

4. Literatür

1980'li yıllardan itibaren yoksulluğun önemli bir sorun olarak görülmeye başlanması ve bu sorunu gidermek üzere yeni politikaların hayata geçirilmesi sonucunda bu alanda gerek Türkiye gerekse Dünyada oldukça geniş bir literatür oluşmuştur. Yapılan uygulamalı çalışmaların çok büyük bir kısmı mikrokredi kullanılarak kadın

yoksulluğunun azaltılabileceği sonucuna ulaşırken nispeten daha az çalışma mikrokredi kullanımının kadın yoksulluğunu azalmada etkili olmayacağı sonucuna ulaşmıştır.

Todd (2000) Filipinler’de yapılan çalışmada, mikro kredinin yararlanıcılarını yoksulluktan kurtaramadığı, hane halkının ekonomik durumunda çok sınırlı bir iyileşme yarattığını belirtmiştir.

Dunn ve Gordon (2001), tarafından Peru için yapılan çalışma, mikrokredi kullanıcılarının ailelerinin gelir ve harcama düzeyini arttırdıklarını göstermiştir.

Dunn (2005) Bosna Hersek’te gerçekleştirdiği çalışma, mikrokredilerin yatırımları, verimliliği ve geliri artırdığını tespit etmiş ve mikrokredilerin informal ekonominin gelir üzerindeki olumsuz yönlerini azaltarak girişimciliği teşvik ettiğini belirtmiştir.

Bruhn ve Love (2009), Meksika’da Banco Azteca tarafından kullanılan mikrokredilerin işletmelerin istihdam kapasitesini %1.4 artırdığını belirtmişlerdir.

Bhuiyan vd.(2013), Microcredit Impact on Children’s Education and Women Empowerment: A Review Experience of Grameen Bank Microfinance Schemes in Bangladesh adlı çalışmasında Grameen Bank aracılığı ile kredi kullanan kadınların çocuklarının daha iyi eğitim aldıklarını tespit etmiştir.

Al-Mamun, Mohiuddin ve Mariapun (2014), Malezya mikrokredi programlarının kadın kredi kullanıcılarının istihdamı üzerindeki pozitif etkisi tespit etmiştir.

Mikrokredinin kadın yoksulluğunu önlemede etkili bir araç olduğu sonucuna ulaşan yukarıdaki çalışmalara karşın bazı uygulama sonuçları mikro kredinin kadın yoksulluğunu azaltmada etkili olmadıkları sonucuna ulaşmıştır.

Cohen (2002), çalışmasında nitel ve nicel araştırmalarda aşırı yoksullara verilen kredilerin başarıya ulaşmadığını yoksulluk sınırı çevresinde kümelenen bir gruba verildiğinde başarı sağlama olasılığının daha yüksek olduğunu ifade etmiştir. (Güneş, 2010:94).

Sultakeev (2018), Kırgızistanda uygulanan mikrokredi programlarının yoksulluğu azaltıcı etkisi bulunmadığı sonucuna ulaşmış, mikrokredinin yoksulluğu azaltıcı etkisinin olmamasını ise çok yüksek faiz oranlarından kaynaklandığını ileri sürmüştür.

2000’li yıllarda TGMP’nin Türkiye’de faaliyete başlamasıyla birlikte mikrokredinin etkileri üzerine Türkiye’de de çok sayıda uygulamalı çalışma yapılmıştır.

Bakan vd (2010), Türkiye’de 22 İli kapsayan çalışmalarında mikrokredi öncesi yoksulluk oranının %83,6 iken, mikrokredi kullanımı sonrası bu oranın %57,9’a düştüğünü belirtmiştir.

Akbıyık ve Şahin (2010), Malatya iline yönelik yaptıkları çalışmada mikrokredi kullanıcılarının gelirlerinde %25 civarında bir artış olduğunu söylemektedir.

Ceyhan (2010), Karaman iline yönelik yaptığı çalışmada mikrokredinin yoksullukla mücadelede ve kırsal kesimde yaşayan kadınların ekonomik durumlarının iyileştirilmesinde etkili olduğunu sonucuna ulaşmıştır.

Çiftçi ve Akkul (2013), Cinsiyetler Arası Gelir Eşitsizliğini Gidermede Mikro Kredi Uygulamalarının Etkinliği: Bilecik ili Örneği adlı çalışmasında Bilecik ilinde yaşayan kadınların gelirlerinde dikkate değer bir artış olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Bayraktutan ve Akatay (2012), Kocaeli özelinde yapılan bu çalışmada özellikle kentsel yoksullukla mücadelede mikro kredinin etkili olduğu sonucu elde edilmiştir.

Şengür ve Taban (2012), “Yoksullukla Mücadele Stratejisi Olarak Mikro Kredi Uygulaması: Eskişehir İli Örneği” adlı çalışmasında kullanıcı kadınların gelirlerinde mikrokredi ciddi artışlar olduğu ve her dört aileden biri yoksulluk sınırının üzerine çıktığını belirlemişlerdir.

Taşpınar (2013), Afyonkarahisar ili örneğinde mikrokredi uygulamaları sonucunda kadınların gelir, istihdam ve sosyal yaşama katılımı üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu belirtmiştir.

Yıldız ve Gökteş (2013), Kırıkkale’de mikrokredi kullanan kadınların %63’ünün varolan işlerini büyütmek isteyen küçük işletme sahipleri, %37’sinin ise hiçbir geliri olmayan kadınlardan oluştuğu sonucuna ulaşmıştır.

Ece (2014), Şırnak iline yönelik yaptığı çalışmada mikro kredi kullanan kadınların sosyo-ekonomik durumlarında olumlu yönde bir değişim olduğunu tespit etmiştir.

Öz ve Çolakoğlu (2014), Sakarya’ya ilişkin yaptıkları çalışmaları sonucunda mikrokrediden yararlanan kadınların memnuniyet oranlarının yüksek olduğu ve sosyo-ekonomik statülerine olumlu bir katkısı olduğu bulgusuna ulaşmışlardır.

Baktır ve Erdem (2015) “Türkiye’de Kadın Yoksulluğunun Çözümünde Mikro Kredi Uygulamaları” isimli çalışmalarında Türkiye’de mikro kredi uygulamalarının, kullanıcılarının gelirlerini artırdığı bulgusuna ulaşmışlardır.

Altunöz (2015), Türkiye’ye ilişkin regresyon yöntemini kullanarak yaptığı çalışmada mikrokredi kullanımındaki bir birimlik artışın kendi hesabına çalışan kadın sayısını 0.043 birim arttırdığını belirlemiştir. Benzer bir şekilde Özmen(2012) mikro kredi kullanımındaki bir birimlik artışın kendi hesabına çalışan kadın sayısında 0.038 bir birimlik artışa yol açtığını tespit etmiştir.

Aşkın ve Barış(2015), Kadın istihdamının Arttırılmasında Mikro Kredi Uygulamasının Etkisi: Tokat İli Örneği adlı çalışmasında mikro kredi uygulamasının kadın istihdamının niteliği ve niceliğini arttırma yönünde bir katkı sağlamadığını belirtmiştir.

5. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma Bilecik’te mikrokredi kullanan kadınların ekonomik olarak durumlarının iyileşip iyileşmediğini tespit etmeyi amaçlamaktadır. Amaç doğrultusunda, gözetim yöntemine başvurulmuş ve düzenlenen anket formu yardımıyla Bilecik ilinde en az bir defa mikro krediye başvuru yapmış 71 kadın katılımcıdan yüz yüze görüşülerek araştırma verileri toplanmıştır. Bazı soruları cevaplamak istemeyen ve cevap şıklarında hep uç değerlere cevap veren 7 anket analizler öncesinde iptal edilmiştir. Anketler sonucunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır;

- Kadınların krediye başvurma amaçları,
- Kredi ile istihdam sağlayıcı bir iş yapılıp yapılmadığı,
- Eğer bir iş kurdularsa ne tür işler yaptıkları,
- Yapılan işten sağladıkları kazanç,
- Kredinin istihdama katkı sağlayıp sağlamadığı,
- Mikrokredi aracılığıyla yaptıkları işlerin yoksulluklarının azaltılmasında etkili olup olmadığı,
- Elde ettikleri geliri ne şekilde kullandıkları gibi sorulara cevap aranmıştır.

Araştırma katılımcılarının profillerinin analizi ve değişkenler arasındaki ilişki ve yönlerini belirlemek amacıyla korelasyon analizi SPSS istatistik paket programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

6. Anket Bulguları

Katılımcıların Profillerinin Analizi;

Tablo 1’de Bilecik’te mikro kredi kullanan ve ankete katılan kadınların yaş aralıkları yer almaktadır. 40-49 yaş aralığında ankete katılanlar en büyük yaş aralığını oluşturmaktadır. Ankete katılan kadınların çoğunluğu (% 76,6) 49 ve daha küçük yaşadılar.

Tablo 1. Ankete Katılanların Yaşı

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
20-29	9	14,1	14,1	14,1
30-39	19	29,7	29,7	43,8
40-49	21	32,8	32,8	76,6
50-59	13	20,3	20,3	96,9
60 ve üzeri	2	3,1	3,1	100,0
Total	64	100,0	100,0	

Tablo 2. Ankete Katılanların Eğitim Düzeyi

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
İlköğretim	24	37,5	37,5	37,5
Ortaöğretim	28	43,8	43,8	81,3
Yükseköğretim	12	18,8	18,8	100,0
Toplam	64	100,0	100,0	

Ankete katılan ve mikro kredi kullanan kadınların eğitim düzeyi Tablo 2’ de gösterilmektedir. Buna göre, mikro krediden en çok orta öğretim mezunlarının (%43,8) yararlandığı görülmektedir. En az yararlananların ise yükseköğretim mezunları (%18,8) olduğu görülmektedir. Mikro krediden yararlanan kadınların %81,3’ü ilköğretim ve ortaöğretim mezunu olduğu görülmekte ve mikro krediden en az yararlanan eğitim düzeyine sahip kadınlar yükseköğretim mezunu olduğu görülmektedir. Bu durumu eğitim düzeyi arttıkça mikro krediye duyulan ihtiyacın azaldığı yönünde yorumlayabiliriz.

Tablo 3’de Bilecik’te mikro kredi kullanan kadınların medeni durumları yer almaktadır. Buna göre mikro krediden büyük çoğunlukla (%81,3) evli kadınların yararlandığı görülmektedir. Bunu sırasıyla bekar (%10,9) ve eşinden ayrılmış (%7,8) kadınlar takip etmektedir.

Tablo 3. Ankete Katılanların Medeni Durumu

	Sıklık	Yüzde	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Bekar	7	10,9	10,9	10,9
Evli	52	81,3	81,3	92,2
Eşinden Ayrılmış	5	7,8	7,8	100,0
TOPLAM	64	100,0	100,0	

Tablo 4 . Evlilerin Eş Seçme Şekli

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Görücü Usulü	18	34,6	34,6	34,6
KendimKarar Verdim	34	65,4	65,4	100,0
Toplam	52	100,0	100,0	

Tablo 4’de mikro kredi kullanan evli olan kadınların eş seçme şekli yer almaktadır. Buna göre evli kadınların %34,6’sı görücü usulü ile evlendiğini söylerken %65,4’ü eş seçimlerinin kendilerinin yaptığını belirtmiştir.

Tablo 5. Eğitim Düzeyine Göre Eş Seçimi

	EŞ SEÇİMİ		Toplam
	Görücü Usulü	Kendim Karar Verdim	
EĞİTİM DÜZEYİ İlköğretim	12	10	22
Ortaöğretim	6	19	25
Yükseköğretim	0	5	5
Toplam	18	34	52

Tablo 5’de ankete katılan evli kadınların eğitim düzeyine göre eş seçimleri yer almaktadır. İlköğretim mezunu evli 22 kadından 10’u eş seçimlerini kendileri yapmışken ortaöğretim mezunu evli kadınlardan 25’inden 19’u ve yükseköğretim mezunu evli kadınların 5’i yani tamamı eşlerini kendileri seçmiştir. Bu durumu eğitim düzeyi arttıkça kadınların eşlerini kendilerinin seçtiği şeklinde yorumlayabiliriz.

Tablo 6. Ankete Katılanların Yaşadığı Yer

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Şehir Merkezi	57	89,1	89,1	89,1
Kasaba	1	1,6	1,6	90,6
Merkeze Bağlı Köy	3	4,7	4,7	95,3
Köy	3	4,7	4,7	100,0
Toplam	64	100,0	100,0	

Tablo 6’da ankete katılan kadınların yaşadığı yer gösterilmektedir. Buna göre mikro kredi kullanan kadınların büyük çoğunluğu (57 kişi) şehir merkezinde yaşarken 3 kişi merkeze bağlı köyde 3 kişi köyde ve 1 kişi de kasabada yaşamaktadır.

Tablo 7’de ankete katılan evli kadınlara sorulan “Eşiniz çalışıyor mu?” sorusuna verilen cevaplar görülmektedir. Buna göre 44 kadının eşi çalışırken 8 kadının eşi çalışmamaktadır.

Tablo 7. Evlilerin Eşlerinin Çalışma Durumu

	Sıklık	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	44	84,6	84,6
Hayır	8	15,4	100,0
Toplam	52	100,0	

Tablo 8. Evlilerin Eşlerinin Meslekleri

	Sıklık	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Esnaf	12	23,1	23,1
Memur	5	9,6	32,7
İşçi	20	38,5	71,2
Çiftçi	1	1,9	73,1
Emekli	8	15,4	88,5
Serbest Meslek	6	11,5	100,0
Toplam	52	100,0	

Tablo 8’de ankete katılan evli kadınların eşleri gösterilmektedir. 12 kadının eşi Esnaf iken 5 kişinin memur, 20 kişinin işçi, 1 kişinin çiftçi, 8 kişinin emekli ve 6 kişinin eşi serbest meslektir. Tablo 6’de eş çalışma durumunu çalışmıyor diye belirten 8 kadının eşlerinin emekli oldukları için çalışmadığı görülmektedir. Tablo 8’de esnaf ve işçi olarak çalışan mikro kredi kullanan evli kadınların eşlerinin % 61,6’yı oluşturarak en büyük kesimi oluşturduğu görülmektedir. En küçük kesimi ise %1,9 ile çiftçi ve %9,6 ile memur eşler oluşturmaktadır.

Tablo 9. Mikro Kredi Öncesi Çalışma Durumu

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	26	40,6	40,6	40,6
Hayır	38	59,4	59,4	100,0
Toplam	64	100,0	100,0	

Tablo 9’da ankete katılan kadınlara sorulan “Mikro kredi almadan önce çalışıyor muydunuz?” sorusuna verilen cevapların sıklığı görülmektedir. Buna göre mikro kredi alan kadınların %59,4’ü kredi almadan önce her hangi bir işte çalışmazken %40,6’sı çalıştığını söylemiştir. Bu bize mikro kredi uygulamasının kadın iş gücünün istihdama kazandırdığını göstermektedir. İstihdama katılan bu kadınların bir

kesiminin kuracağı işte yanlarında eleman çalıştırarak dolaylı olarak da istihdama katkı sağlayacağı kesindir. Bu durum Tablo 10'de görülmektedir. Nitekim mikro krediden faydalanan 6 kadın yanlarında işçi çalıştırdığını belirtmiştir. Aynı zamanda istihdam artışının işsizlik oranını düşüreceğinden mikro kredi uygulamalarının işsizlik oranının düşürülmesinde etkili olacağı söylenebilir.

Tablo 10'da mikro kredi almadan önce çalıştığını belirten 26 kadının önceki çalışma alanları görülmektedir. 1 kişi önceden memur olduğunu belirtirken 12 kişi işçi ve 13 kişi serbest meslek ile uğraştığını belirtmiştir.

Tablo 10. Mikro Kredi Almadan Önce Çalışan Kadınların Çalıştığı Sektörler

	Sıklık	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Memur	1	3,8	3,8
İşçi	12	46,2	50,0
Serbest Meslek	13	50,0	100,0
Toplam	26	100,0	

Tablo 11'de mikro kredi alan kadınların kurdukları işte kimlerle çalıştığını görülmektedir. Kadınların çok büyük bir kısmı (%81,3) kurdukları işte tek başlarına çalıştıklarını söylerken %9,4'ü işçi çalıştırdığını, %7,8'i eşiyile ile çalıştığını ve %1,6'sı yani sadece 1 kişi kurulan işte sadece eşinin çalıştığını belirtmiştir.

Tablo 11. Kurulan İşte Çalışılma Durumu

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tek Başıma Çalışıyorum	52	81,3	81,3	81,3
Yanımda İşçi Çalıştırıyorum	6	9,4	9,4	90,6
Eşim Çalışıyor	1	1,6	1,6	92,2
Eşimle Birlikte Çalışıyorum	5	7,8	7,8	100,0
Toplam	64	100,0	100,0	

Tablo 12. Mikro Kredinin Kullanıldığı Sektörler

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tekstil	7	10,9	10,9	10,9
Kuaförlük	3	4,7	4,7	15,6
Tuhafiye	8	12,5	12,5	28,1
Dikiş	12	18,8	18,8	46,9
El İşi/Nakış	11	17,2	17,2	64,1
Hayvancılık	1	1,6	1,6	65,6
Diğer	22	34,4	34,4	100,0
Toplam	64	100,0	100,0	

Tablo 12’de mikro kredi ile kurulan iş kolları gösterilmektedir. Buna göre en çok tercih edilen sektörler dikiş, el işi/nakış (%36) iken en az tercih edilen sektörler (%6,3) kuaförlük ve hayvancılıktır. Yanı sıra önemli bir kesim (%34,4) diğer sektörlerde iş kurduklarını belirtmiştir.

Tablo 13. Elde Edilen Gelirin En Çok Harcandığı Alanlar

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Temel İhtiyaç	11	17,2	17,2	17,2
Tasarruf	3	4,7	4,7	21,9
Genel İhtiyaç	30	46,9	46,9	68,8
Yatırım	15	23,4	23,4	92,2
Eğitim/Sağlık	3	4,7	4,7	96,9
Diğer	2	3,1	3,1	100,0
Toplam	64	100,0	100,0	

Tablo 13’de mikro kredi sonrası kurulan işte gelirin en çok harcandığı alanlar görülmektedir. Buna göre, en çok harcanan alan %46,9 ile genel ihtiyaçlar iken bunu sırasıyla %23,4 ile yatırım, %17,2 ile temel ihtiyaçlar, %4,7 ile tasarruf ve eğitim/sağlık ve %3,1 ile diğer takip etmektedir.

Mikro kredinin aile geliri üzerindeki etkisinin belirlenmesi için ankete katılan kadınlara mikro kredi öncesi ve mikro kredi sonrası gelirleri sorulmuştur. Mikro kredi öncesi ve mikro kredi sonrası aile gelirlerinde anlamlı bir fark olup olmadığını analiz etmek için öncelikle verilerimizin normal dağılıp dağılmadığına bakmamız gerekmektedir. Bu kullanmamız gereken analizi seçmemize yardımcı olacaktır.

Tablo 14. Mikro Kredi Öncesi ve Sonrası Aile Geliri Verilerinin Tanımlayıcı İstatistikleri

	N	Ortalama	Çarpıklık		Basıklık	
	İstatistik	İstatistik	İstatistik	Standart Hata	İstatistik	Standart Hata
Mikro Kredi Öncesi Aile Toplam Geliri	64	2080,08	-,629	,299	-,863	,590
Mikro Kredi Sonrası Aile Toplam Geliri	64	2474,609	-,478	,299	-,780	,590

Tablo 15. Mikro Kredi Öncesi ve Sonrası Aile Toplam Geliri Normallik Testleri

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	df	Sig.	İstatistik	df	Sig.
Mikro Kredi Öncesi Aile Toplam Geliri	,337	64	,000	,782	64	,000
Mikro Kredi Sonrası Aile Toplam Geliri	,267	64	,000	,846	64	,000

Örneklem hacmi geçerli 64 kişiden oluşmakta ve hiç kayıp değer bulunmamaktadır. Yukarıdaki tabloda yer alan basıklık (kurtosis) ve çarpıklık (skewness) değerleri tanımlayıcı istatistik için önem arz etmektedir (Klar, 2002). Bu değerler verilerin normal dağılıp dağılmadığını göstermektedir. Tam bir normal dağılımda aritmetik ortalama, mod ve medyan birbirine eşit olacak ve çarpıklık katsayısı (skewness) 0 olacaktır. Çarpıklık arttıkça mod ve aritmetik ortalama birbirinden uzaklaşacaktır. Eğer, ortalama medyandan büyükse, birim değerlerin dağılımı sağa (pozitif) çarpık olur. Eğer ortalama medyandan küçükse gözlemlerin dağılımı sola (negatif) çarpıklık olur. Çarpıklık katsayısı $+\infty$, $-\infty$ arasında değer alır ama bu katsayı $\pm 1,5$ aralığında ise dağılım normal farz edilir (Tabachnik ve Fidell, 2013). Çarpıklık katsayısı kendi standart hatasına bölünerek standartlaştırılır ve bu değer anlamlılık seviyesine göre Z tablosu değerleri ile karşılaştırılıp, dağılımın normal olup olmadığına karar verilir. (Mardia, 1970). Basıklık (kurtosis) normal dağılımda eğrinin ne kadar dik veya basit olduğunu gösterir Tam bir çan eğrisinde basıklık katsayısı 0'dır. Basıklık katsayısı pozitif ise eğri normale göre daha diktir. Negatif ise normale göre daha basıktır (Schwager, 2006). Bununla beraber, kredi almadan önceki aile aylık gelir ile kredi aldıktan sonraki aylık gelir ve kredinin kullanıldığı alan değişkenleri negatif eğikliğe sahiptir. Son olarak ise, kredi kullanılan işte kimin çalıştığını ifade eden değişken pozitif yönde eğiktir. Bahsi geçen değişkenlerin frekanslarını incelemek gerekirse;

Tablo 14' deki çarpıklık ve basıklık katsayılarına bakacak olursak Mikro Kredi Öncesi Aile Toplam Geliri için çarpıklık katsayısı -0,629 iken basıklık katsayısı -0,863'tür. Aynı şekilde mikro kredi sonrası aile toplam geliri için çarpıklık katsayısı -0,478 ve basıklık katsayısı -0,780'dir. Dolayısıyla değişkenlerinin normal dağılım sergiledikleri gözlemlenmektedir. Bir başka normallik testi Kolmogorov-Smirnov ve

Shapiro-Wilk testidir. Bu test istatistikleri Tablo 15’de görülmektedir. Sig. < 0,05 olduğundan verilerimizin normal dağıldığı söylenebilir.

Veriler normal dağıldığı için parametrik bir test kullanılması gerekmektedir. Aynı örneklem grubunun aynı özelliğinin farklı zamanlarda ölçülmüş verilerin ortalamalarını kıyaslayarak yapan Bağımlı İki Örnek t-Testi (paired samples t-test) bunun için uygundur (Kalaycı vd.2010). Analiz sonucu özetleyen istatistikler Tablo 16, 17 ve 18’de görülmektedir.

Tablo 16. Bağımsız İki Örnek İstatistikleri

	Ortalama	N	Standart Sapma	Ortalama Standart Hata
Mikro Kredi Öncesi Aile Toplam Geliri	2080,08	64	487,628	60,954
Mikro Kredi Sonrası Aile Toplam Geliri	2474,609	64	516,8681	64,6085

Tablo 17. Bağımsız Örnekler Korelasyonu

	N	Correlation	Sig.
Mikro Kredi Öncesi Aile Toplam Geliri & Mikro Kredi Sonrası Aile Toplam Geliri	64	,593	,000

Tablo 18. Bağımsız İki Örnek t-Testi

	Paired Differences			t	df	Sig. (2-tailed)
	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean			
Mikro Kredi Öncesi Aile Toplam Geliri - Mikro Kredi Sonrası Aile Toplam Geliri	-394,5313	453,6114	56,7014	-6,958	63	,000

Analiz sonuçlarına göre 64 mikro kredi kullanan kadının mikro kredi kullanmadan önce aile toplam gelirlerinin ortalaması 2080,08 TL ve mikro kredi kullandıktan sonra aile toplam gelirlerinin ortalaması 2474,609 TL’dir. %95 güven aralığında sig (2-tailed) değeri 0,05’ten küçük çıktığından (p=0,000) aile toplam gelirin mikro kredi öncesi ve mikro kredi sonrası ortalamaları arasında önemli derecede fark olduğu söylenebilir. Bu durumda mikro kredi kullanımının aile toplam gelirini etkilediği söylenebilir. Kredi sonrası aile toplam gelir ortalamasının kredi öncesi aile toplam gelir ortalamasından yüksek olduğu görüldüğünden mikro kredi uygulamasının aile gelirini arttırdığını söyleyebiliriz. Mikro kredi öncesi ve sonrası

aile toplam geliri arasındaki korelasyon ise 0,593'tür. Bu durumda mikro kredi öncesi ve sonrası aile toplam geliri arasında ciddi bir ilişki olduğu söylenemez.

7. Sonuç

Günümüzde ister gelişmiş isterse az gelişmiş ülkeler olsun bütün ülkelerin en temel amacı mevcut kıt kaynaklarını en etkili şekilde kullanarak mümkün olan en yüksek refah düzeyine ulaşmaktır. Bir ülkenin gelişmişlik düzeyi aynı zamanda ülkenin sahip olduğu kaynakların tam olarak üretim faaliyetlerinde kullanılmasına bağlıdır. Bir ekonominin üretim kapasitesini belirleyen faktörlerin başında teknolojik gelişmişlik düzeyi ve faktör stoku gelmektedir. Gelişmiş ülkeler ile az gelişmiş ülkeler karşılaştırıldığında gelişmiş ülkelerde kadın nüfusun işgücüne katılım oranının oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Kadın iş gücünün ekonomik faaliyetlere katılmasını teşvik etmek üzere birçok politikalar uygulanmaktadır. Kadın istihdamını artırmak üzere uygulanan bu politikalar başarılı olduğu sürece kadın nüfus atıl, tüketici bir birim olmaktan çıkmakta ve ülkenin üretim kapasitesinin artmasını sağlamanın yanında kadın yoksulluğunun da azalmasına neden olmaktadır.

Az gelişmiş ülkelerde başlayan mikro kredi uygulamalarında temel amaç özellikle kadın işgücünü evde tüketici konumdan çıkarıp hem ekonomik hem de sosyal yönden gelişmesini sağlamaktır. Kadının ekonomik ve sosyal hayata entegrasyonunu sağlayan politikalardan biri ise kadınlara yönelik mikro kredi uygulamalarıdır. Bu şekilde küçük destekler ile kadınlar üretici konuma geçmekte ve ülkenin üretim kapasitesinde artışa neden olurken öte yandan kadın yoksulluğunun azalmasına ve sosyal dışlanmışlık hissinden kurtulmalarına yol açmaktadır.

Kadın yoksulluğunu gidermek üzere kadınlara yönelik uygulanan mikro kredi aynı zamanda kadınların kendine olan güvenini artırmakta ve daha sağlıklı bir toplumsal yapının ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Bu tür krediler yeni yatırımları cesaretlendirmekte ve kadınların kendi işlerini kurmalarına imkân vererek onları tüketici olmaktan çıkarıp üretici haline dönüştürmektedir.

Bu çalışmada, Bilecik ilinde mikro krediden faydalanıp kendi işini kurarak birer üretici olan kadınların yoksulluklarının giderilmesinde mikro kredinin rolünün ne olduğunu ortaya koymak üzere anket tekniği kullanılmıştır. Yapılan anket uygulaması sonucunda ulaşılan bulguları şu şekilde özetlemek mümkündür;

Mikro kredinin hem bireysel hem de hane gelirini arttırması ve bunun sonucunda yoksulluğu azaltıcı bir etkiye sahip olması, mikro krediye ilişkin görüşleri olumlu yönde etkilemektedir.

Mikro kredini kullanımının kadınların gelirini arttırdığı yönündeki düşüncesi, para kazanacağı işleri yapma eğilimi, işle ilgili karşılaşılan sorunlarda kendine güvenme fikri arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki vardır.

Mikro kredi kullanılması sonucunda eve giren toplam gelirin artması, zorluklarla baş etme güç ve isteğinin artması, daha mutlu olma, yenilikleri uygulama eğilimi, kararların sonuçlarına katlanma, kazanma ihtimali bulunan işlere girişme fikrini teşvik etmektedir.

Mikro kredi yoksul kadınlara ekonomik, sosyal ve kişisel olarak katkı sağlamaktadır. Kredi aracılığıyla gerçekleştirilen üretim faaliyetleri sonrasında kullanıcılar, hem kendi hem de ailenin aylık gelirlerinde bir artışın olduğunu ifade etmektedirler. Buna ek olarak, elde edilen geliri harcama hususunda daha bağımsız hareket ettikleri görülmektedir. Mikro krediden yararlanan kadınların ekonomik, sosyal ve kişisel gelişimleri, kredi kullanıcılarının sosyal hayata uyumunu kolaylaştırmaktadır. Kadınların kendi işini yapıyor olmaları ve bunun sonucunda az da olsa bir gelir elde ediyor olmaları onları daha başarılı ve mutlu bir hale getirmektedir.

Kaynakça

AÇIKGÖZ, R., (2010). Kadın Yoksulluğu Üzerine Bir İnceleme, Yardım ve Dayanışma, 1(2), 45-60.

AKBIYIK, N.; ŞAHİN L., (2010). Mikrokredi Uygulaması ve Ekonomik Kriz, Turgut Özal Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Kongresi-I 15-16 Nisan Malatya, 2010, e-kitap: <http://ozal.congress.inonu.edu.tr/pdf/102.pdf>.

ALPTEKİN, D., (2014). Kadın Hane Reisliği ve Yoksulluğun Kadınsılaşması: Olgular, Kurgular ve Gelecek Stratejileri, Yoksulluk ve Kadın içinde, Ed. Abdullah Topçuoğlu, Gamze Aksan, Duygu Alptekin, Ayrıntı yayınları No: 791 ScholaAyrıntı Dizisi: 22, s. 15-34.

ALTUNÖZ, U. (2015). Mikro Kredilerinin Kadın İstihdamı ve Kalkınmaya Etkileri: Türkiye Örneği, Çalışma Dünyası Dergisi.

AŞKIN E.Ö.; BARIŞ S. (2015). Kadın İstihdamının Artırılmasında Mikro Kredi Uygulamasının Etkisi: Tokat İli Örneği, Çalışma ve Toplum Dergisi

BAKAN, İ.; AYRIÇAY, Y.; EYİTMİŞ M. (2010). Türkiye’de Mikrokredi Uygulamaları Araştırmasının Sonuçları, (Ed: İ. Lofça, A. H. Aydın, S.Güngör ve Ö. Büyükyenigün). Mikrokredi ve Yoksulluk, K.Maraş Valiliği Yayın No: 8.

BAKTİR N.S.; ERDEM E., (2015). Türkiye’de Kadın Yoksulluğunun Çözümünde Mikro Kredi Uygulamaları: Ekonomik Etkilerin Ölçülmesi, Sakarya İktisat Dergisi, 2015,3, ISSN 2147-0790.

BAKTIR, S.N; ERDEM, E . (2015). Türkiye’de Kadın Yoksulluğunun Çözümünde Mikro Kredi Uygulamaları: Ekonomik Etkilerin Ölçülmesi, Sakarya İktisat Dergisi , 4 (4) , 52-82 .

BAYRAKTUTAN, Y.; AKATAY, M., (2012). Kentsel Yoksulluk ve Mikro Finansman: Kocaeli Örneği, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 2012, 24: 1 – 34

BHUIYAN A.B.; SIWAR C.; ISMAIL A.G.; ve HOSSAIN T.B, (2013). Microcredit Impact on Children’s Education and Women Empowerment: A Review Experience of Grameen Bank Microfinance Schemes in Bangladesh, Research Journal of Applied Sciences, Engineering and Technology 5(1): 66-71.

BOZ, F. Ç.; ÇINAR, Ö., (2016). Mikro Kredinin Yoksulluk Ve İstihdam Üzerine Etkisi: Tra1 Bölgesinde Alan Araştırması, Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi, Vol. 7 Issue 18, P107-135.

CEYHAN H.,(2010). Yerel İktisadi Kalkınma Bağlamında Mikro Kredi Uygulamalarının İstihdama Etkisi Ve Karaman İlinde Bir Uygulama, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Karaman.

CHOWDHURY, M.; GHOSH, D; WRİGHT, R. A. (2005). The Impact of Mico-Credit on Poverty: Evidence from Bangladesh, Progress in Devolopment Studies 5, (2005/4, Edward Arnold Pulishers Ltd.): 298-309.

COMCEC, (2007). Türkiye Raporu, Yoksulluğun Önlenmesinde Mikro Kredi Uygulamaları ve Türkiye, [http:// www.comcec.org/EN/belge/arsiv/pdf/ TURKEY %202307%20CR\(1\)TR.pdf](http://www.comcec.org/EN/belge/arsiv/pdf/TURKEY%202307%20CR(1)TR.pdf), E.T. 01.05.2012.

ÇİFTÇİ, N.; R. AKKUL (2013). Cinsiyetler arası Gelir Eşitsizliğini Gidermede Bir Araç Olarak Mikro Kredi Bilecik İli Uygulaması. Akademik Yaklaşımlar Dergisi, 4(2), 124-137.

DPT, 2006 Yılı Programı, 2006, <http://ekutup.dpt.gov.tr/program/2006.pdf>., Erişim Tarihi: 11.052020, s. 91.

DUNN, E., (2005). Impact of Microcredit on Clients in Bosnia and Herzegovina, Paper presented at the Foundation for Sustainable Development, Federation of Bosnia and Herzegovina and Republika Srpska Development and Employment Foundation.

DUNN, E.; GORDON, A., (2001). The Impact of Microcredit: A Case Study from Peru, AIMS Report, Washington, D.C.: Management Systems International.

ECE S., (2014). Mikro Kredi Kullanan Kadınlar: Şırnak Örneği, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yönetim ve Organizasyon Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi.

ESTY K.,(2011). Lessons From Muhammed Yunus and the Grameen Bank, OD Pract, 2011 odnetwork.org.

GERŞİL, G . (2015). Küresel Boyutta Yoksulluk ve Kadın Yoksulluğu. Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi , 22 (1) , . DOI: 10.18657/yecbu.24134.

GÜZEL, S., (2011). Kadın yoksulluğu ile mücadelede Dünya bankası ve mikro kredi uygulaması: Türkiye açısından bir değerlendirme, Azerbaycan Vergi Rehberleri Dergisi, s. 79-96.

İSTANBUL TİCARET ODASI, (2004). Mikrokredi yoluyla yoksulluğun azaltılması, Yayın No:2004-32, Acar Matbaacılık, İstanbul.

KIZILOĞLU R.; UZUNÖZ M.; GÜNDÜZ O, (2012). Türkiye’de Mikrokredi Uygulamalarının Kadın Yoksulluğu Açısından Önemi, 10. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, 5-7 Eylül 2012 • Konya, s. 429-439.

KLAR, B. (2002). A Treatment of Multivariate Skewness, Kurtosis, and Related Statistics. Journal of Multivariate Analysis, 83(1), 141–165. doi:10.1006/jmva.2001.2041

LEVİN G., (2012). Critique of Microcredit as a Development Model, The Journal of Undergraduate Research at the University of Tennessee, Vol.4:1.

MCLANAHAN, S. S.; E. L. KELLY, (1999). The feminization of poverty: Past and future, In J.S.. Chafetz (Ed.), Handbook of the sociology of gender, p.129.

MOGHADAM, V.M., (2005). The Feminization of Poverty and Women's Human Rights, UNESCO SHS Papers in Women's Studies/Gender Research No. 2, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, France, s.1-38.

ÖREN, K.; NEGİZ, N.; AKMAN, E.,(2012). Kadınların Yoksullukla Mücadele Aracı Mikro Kredi: Deneyimler Üzerinden Bir İnceleme, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 26, Sayı: 2, sf. 319.

ÖZ C.S.; ÇOLAKOĞLU C., (2014). Türkiye’de Mikro Kredi Uygulamasının Sakarya İli Özelinde İncelenmesi, Çalışma ve Toplum Dergisi.

PEARCE, D. (1978). The Feminization of Poverty: Women, Work and Welfare, Urban & SocialChange Review, 11(1), s. 28-36.

SCHREİNER, M.; COLOMBET, H., (2001). From Urban to Rural: Lessons for Microfinance from Argentina, Development Policy Review, Vol. 19, No. 3, pp. 339–354

SCHREİNER, M.; COLOMBET, H., (2001). From Urban to Rural: Lessons for Microfinance from Argentina, Development Policy Review, Vol. 19, No. 3, pp. 339–354.

SCHWAGER, S. J. (2006). Multivariate Skewness and Kurtosis. Encyclopedia of Statistical Sciences. doi:10.1002/0471667196.ess1743.pub2

SULTAKEEV K.; BAYRAK M., (2018). Mikro Finans Uygulamasının Yoksulluk Üzerindeki Etkisi: Kırgızistan Örneği, Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 7 Sayı: 1, s.255-266.

ŞENER, Ü. (2009). Kadın Yoksulluğu, TEPAV Değerlendirme Notu, TEPAV.

ŞENGÜR, M.; TABAN,S., (2012). Yoksullukla Mücadele Stratejisi Olarak Mikro Kredi Uygulaması: Eskişehir İli Örneği, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 13(1).59-89.

TABACHNİCK, B.; FİDELL, L. (2001). Using multivariate statistics, Boston: Allyn and Bacon.

TAŞPINAR Ç., (2013). Yoksulluğun Azaltılmasında Mikro Kredi Uygulamalarının Yeri: Afyonkarahisar Örneği, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi

TOPALHAN T.; YEŞİLKAYA F., (2017). Kadın Yoksulluğunu Etkileyen Faktörlerin Panel Veri Analizi İle Belirlenmesi, Karatahta İş Yazıları Dergisi Sayı: 9/ Aralık 2017, s: 55-82.

TUTAR F.K.; ALPASLAN C., (2017). Kadın Yoksulluğuyla Mücadelede Mikro Kredinin Etkisi Ve Niğde İli Örneği, ÇAKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt/Volume: 8, Sayı/Number:1, (Nisan/April 2017): 175-207.

ÜNLÜTÜRK, Ç.U., (2009). Yoksulluğun Kadınlaşması ve Görünmeyen Emek. Çalışma ve Toplum 2 (2009) 25-40

YILDIZ, S.; GÖKTAŞ, N., (2013). Kadın Yoksulluğu ve Mikrokredi Uygulamaları, Kırıkkale Örneği, Aile ve Kadın Sempozyumu, Kırıkkale, 131-140.

YUNUS, M., (2003). Yoksulluğun Bulunmadığı Bir Dünyaya Doğru, (Cev: G. Şen), 2. Baskı, Doğan Kitapçılık,İstanbul.